

Politik Bilim

Dogma Bilimin Önünü Keserse...

Aykut Göker

<http://www.inovasyon.org>; hagoker@ttmail.com

Fetvâ kurumu Osmanlılar döneminde olduğu gibi çalışmaya başlarsa, bu kurumun kendi uğraş alanlarına karış[a]mayacağını sanan bilim adamları çok yanılırlar.

Beyinleri herhangi bir dogmaya göre şartlanmış iktidar sahipleri, bilim konusunda da kendi inançlarını temel alarak son sözü söyleme hakkını kendilerinde gördüklerinde, bu tür müdahalelerin sonucu hep, bilimdeki gelişmenin kesintiye uğraması olmuştur. Burada önemli olan nokta, bu kişilerin, din kökenli olsun ya da olmasın, kendi öğretilerini sorgulanamaz ve tartışılmaz bir gerçek olarak görmeleri ve bilimsel kuramların bile o öğretinin süzgecinden geçirilerek yanlışılanabileceğine inanmalarıdır.

Böyle düşünenlerin, özellikle kendi ülkelerine, ülkelerinin bilimine verdikleri zararın çarpıcı örneği, Sovyetler Birliği döneminde yaşanan Trafim Denisoviç Lisenko (1898-1967) olayıdır. Bu olaya 1992 yılında yaptığım bir çalışmada yer vermiştim; yinelemekte yarar görüyorum:

"Devrim'den hemen sonraki dönemde Sovyetler Birliği, Çetverikov ve öğrencisi Dobzhanski'nin Mendel genetiği üzerindeki çalışmalarıyla, dünyadaki genetik araştırmalarının en ön sırasında yer almaktadır.

*"Yine 1920'lerde, Sovyetler Birliği, genetiğin başka bir alanında da dünyanın liderliğini yapmaktadır. Doğal ayıklanma ve melezleme için genetik havuz oluşturmak üzere, doğada kendiliğinden yetişen bitkileri ve ayrıca kültür bitkilerini kapsayan çok geniş bir koleksiyon meydana getirilmiştir. Bu çalışma, 1919'da Petrograd'ta kurulan Uygulamalı Botanik Laboratuvarı'nda N.I. Vavilov (1887-1943) tarafından yürütülüyordu. 1920'lerin ortalarına gelindiğinde, 65 ülkeye 200'den çok keşif gezisi düzenlenmiş ve 150.000'nin üzerinde bitki tür ve cinsi toplanmıştı. Bu çalışmanın özel amacı tarımı geliştirmek, ürün verimini artırmak ve hastalığa dirençli bitki cinsleri elde edebilmektir. Böylece Sovyetler Birliği, 1920'lerin sonlarında hem temel hem de uygulamalı genetik araştırmalarında dünyanın merkezi hâline gelmişti." (Marks, John [1983], **Science and the Making of the Modern World**, Heinemann, 1985.)*

Bu durum, 1929 Aralık'ında yapılan tüm-Sovyetler Birliği Birinci Agrarian Marksistler Konferansı'ndan sonra dramatik bir biçimde değişmiştir. Bu değişimde Trafim Denisoviç Lisenko'ya (1898-1967) büyük bir rol atfedilmektedir. Lisenko, 1925'te tarım bilimleri dalında doktora yapmış; çeşitli deneme merkezleri ve araştırma enstitülerinde çalıştıktan sonra, 1940-1965 yılları arasında S.S.C.B. Bilimler Akademisi Genetik Enstitüsü yöneticiliğini ve V.İ. Lenin Tüm-Sovyetler Tarım Bilimleri Akademisi'nin başkanlığını yürütmüştü.

Lisenko, 1930'ların ortalarından 1960'ların ortalarına kadar, tarım ve biyoloji alanındaki Sovyet bilim politikasını önemli ölçüde etkilemiş ve bundan da öte yönlendirmiştir. Politik görüşlerini âdeta bir dogmaya dönüştüren Lisenko, Mendel yasaları üzerinde yükselen klâsik genetiği burjuva bilimi sayarak reddetmekte; buna karşılık, Fransız bilim adamı Jean-Baptiste Lamarck'ın (1744-1829), kendi adına atfen Lamarckçılık olarak da anılan ve sonradan edinilen özelliklerin kalıtım yoluyla kuşaktan kuşağa geçtiğini ileri süren evrim kuramını (bu kuram Darwin'in [1809-1882] Evrim Kuramı'yla aşılmış olmasına karşın) yaklaşımlarında temel almaktaydı. Mendel yasalarına dayalı klâsik genetiğin öğretim programlarından çıkarılmasına karşı çıkan genetik uzmanı N.İ. Vavilov'un sürgüne gönderilmesinde de Lisenko'nun rolü olmuştur.

Lisenko'ya göre "*gen idealistçe bir kavramdı; diyalektik materyalizme aykırıydı ve genetik, bir bilim olarak kabul edilemezdi.*" (Marks, J., a.g.e.) Lisenko ve bilime onun baktığı açıdan bakanların, o dönemde Sovyet bilim çalışmalarına ve Sovyetler Birliği'ne verdikleri zarardan da gelecek hafta söz edeceğim.

CBT. 15 Haziran 2012